

PRZEDSIĘBIORSTWA EKONOMII SPOŁECZNEJ – KOMPLEMENTARNY PODMIOT GOSPODARKI RYNKOWEJ

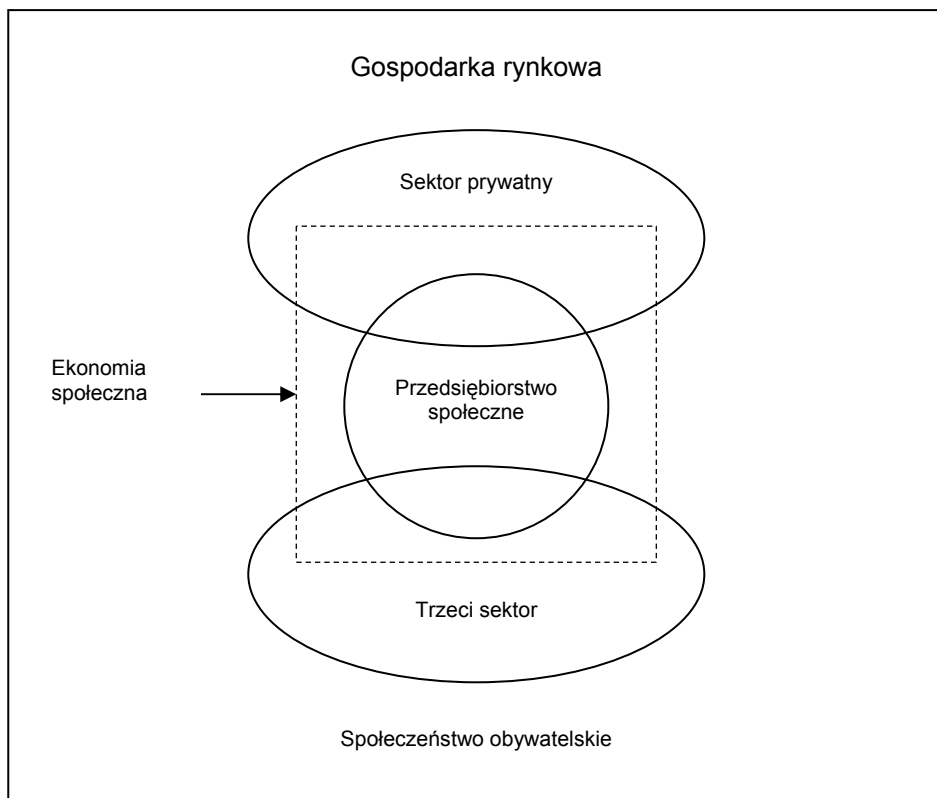
Wprowadzenie

Powszechnie wiadomo, że system gospodarki rynkowej nie jest pozbawiony wad. Niedoskonałości mechanizmu rynkowego, będącego podstawą jego funkcjonowania, niedostateczność tradycyjnych form polityki społecznej, a także ograniczone środki finansowe powodują, że sektor publiczny nie jest w stanie sam sobie poradzić z rozwiązywaniem szeroko rozumianych problemów społecznych. Z tego powodu w rozwijającej się od pewnego czasu ekonomii społecznej pokłada się duże nadzieje na skuteczne rozwiązywanie problemów wykluczenia społecznego, zaspokajanie potrzeb społeczności lokalnych oraz tworzenie trwałych, lokalnych miejsc pracy. Ekonomia społeczna różni się od konwencjonalnej ekonomii tym, że działania gospodarcze są środkiem do osiągnięcia celów społecznych, a nie komercyjnych. Istotną rolę w realizacji celów i funkcji ekonomii społecznej pełnią podmioty ekonomii społecznej, zwane przedsiębiorstwami społecznymi.

Według Pearce'a przedsiębiorstwo ekonomii społecznej to ogólne określenie podmiotów gospodarczych, które mają społeczny cel, nie są zorientowane na tworzenie i dystrybucję kapitału oraz mają demokratyczną, wymiarną i opartą na wspólnym zarządzaniu strukturę¹. To specyficzny podmiot gospodarki rynkowej, lokujący swoją misję i cele poza rynkiem. Uczestniczy w gospodarce rynkowej, ale według specyficznych reguł, co różni je od przedsiębiorstwa prywatnego (rys. 1). Z tego względu celem opracowania jest przybliżenie istoty przedsiębiorstw społecznych oraz problemów, z jakimi się spotykają w realizacji swoich celów i zadań na przykładzie województwa zachodniopomorskiego. Wybór tego województwa jest celowy. Województwo zachodniopomorskie cechuje się bowiem wysoką stopą bezrobocia, od lat zajmuje drugie miejsce w kraju pod względem jej wysokości. Bezrobocie ma charakter długookresowy i strukturalny, co jest konsekwencją likwidacji PGR-ów oraz zakładów przemyś-

¹ J. Pearce: *Social Enterprise in Anytown*. Calouste Gulbenkian Foundation, London 2003, s. 190.

łowych, które były podstawą gospodarki województwa. Skutkiem tego jest duża liczba osób wykluczonych, zarówno zawodowo, jak i społecznie, a także zjawisko „dziedziczenia biedy”, które bardzo często wiąże się z postawami roszczeniowymi wobec władz różnych szczebli i marazmem w zakresie aktywności zawodowej. Zatem krąg potencjalnych „klientów” przedsiębiorstw społecznych, jak i zakres ich potrzeb jest szeroki, co stanowi uzasadnienie rozwoju tego typu przedsiębiorstw.

Rys. 1. Usytuowanie przedsiębiorstw społecznych w gospodarce

Źródło: J. Hausner, N. Laurisz: *Czynniki krytyczne tworzenia przedsiębiorstw społecznych. Przedsiębiorstwa społeczne. Konceptualizacja*. W: *Przedsiębiorstwa społeczne w Polsce. Teoria i praktyka*. Red. J. Hausner. Wydawnictwo UE w Krakowie, Kraków 2008, s. 10.

Specyfika działalności podmiotów ekonomii społecznej w województwie zachodniopomorskim – wyniki badań

Sektor ekonomii społecznej w Polsce jest bardzo zróżnicowany, zarówno pod względem funkcji pełnionych przez poszczególne podmioty, jak i form

prawnych. Podobnie jest w województwie zachodniopomorskim, gdzie do najczęściej występujących przedsiębiorstw społecznych należą:

- stowarzyszenia i fundacje (w 2008 roku było zarejestrowanych 4169 takich podmiotów, to jest 5,2% ogólnej ich liczby w Polsce)²,
- spółdzielnie pracy i spółdzielnie socjalne (w styczniu 2011 roku było zarejestrowanych 86 spółdzielni pracy, ale tylko 26 z nich było czynnych³, 12 spółdzielni inwalidów i niewidomych i 23 spółdzielnie socjalne; w stosunku do ogólnej liczby takich podmiotów w Polsce formy te stanowiły odpowiednio około 2%, 3,5% i 5,4%⁴),
- centra integracji społecznej (8) i kluby integracji społecznej (17)⁵,
- zakłady aktywności zawodowej (2 z 61 istniejących w Polsce),
- warsztaty terapii zajęciowej (27).

Badania ankietowe zostały przeprowadzone w marcu 2012 roku wśród kadry zarządzającej podmiotami ekonomii społecznej, biorącej udział w szkoleniu z zakresu ekonomii społecznej. Rozdano 70 kwestionariuszy ankiet⁶, zwróconych zostało 41, ale tylko 35 było prawidłowo wypełnionych i te będą podstawą do analizy. Kwestionariusz zawierał 21 pytań, w tym 12 zamkniętych i 9 otwartych. Ze względu na wąskie ramy niniejszego opracowania zostaną omówione tylko wybrane pytania pomocne w realizacji celu pracy.

Wśród badanych podmiotów były centra i kluby integracji społecznej, zakłady aktywności zawodowej, warsztaty terapii zajęciowej, spółdzielnie socjalne. Do najczęściej wymienianych celów działalności należało:

- przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i pomoc osobom wykluczonym,
- aktywizacja środowiska lokalnego,
- pomoc osobom w wyjątkowo trudnej sytuacji losowej, w tym bezrobotnym,
- wsparcie rodziny biologicznej, zapewnienie opieki nad dziećmi w sytuacjach kryzysowych, praca nad wyrównaniem deficytów rozwodowych, działania na rzecz powrotu dzieci do rodziny,
- organizowanie różnego typu szkoleń, w tym zawodowych czy w zakresie korzystania ze środków unijnych,
- podwyższanie świadomości społeczności lokalnych w zakresie zdobywania zatrudnienia, nauka samodzielnego podejmowania decyzji,
- wsparcie osób niepełnosprawnych i ich rodzin, rehabilitacja zawodowa,

² *Badanie zachodniopomorskich podmiotów ekonomii społecznej. Diagnoza sytuacji organizacji pozarządowych województwa zachodniopomorskiego*. Centrum Rozwoju Społeczno-Gospodarczego, Szczecin, sierpień 2010, s. 23.

³ Rejestr KRS z dnia 30.03.2012 r.

⁴ *Ibid.*

⁵ *Projekt wieloletniego regionalnego planu działań na rzecz promocji i rozpowszechniania ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia w województwie zachodniopomorskim na lata 2012-2020*. Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego, Szczecin 2001, s. 44.

⁶ Jedna ankieta dla przedstawiciela jednego przedsiębiorstwa społecznego. W tabelach zbiorczych wyniki procentowych wskazań nie sumują się do 100.

- poszukiwanie środków na tworzenie miejsc pracy, opracowywanie i uruchamianie operacyjnych programów wsparcia,
- dążenie do przywrócenia lokalnych cykli gospodarczych,
- pomoc w zatrudnieniu osobom z obszarów wiejskich,
- usamodzielnienie finansowe kobiet z obszarów wiejskich,
- integracja społeczna i działania na rzecz lokalnego społeczeństwa,
- przeznaczenie wypracowanych nadwyżek na cele społeczne,
- pomoc osobom bezdomnym, przeciwdziałanie bezdomności,
- świadczenie usług opiekuńczych, dostarczanie ciepłego posiłku.

Generalnie już cele badanych przedsiębiorstw społecznych wskazują:

- 1) jakim segmentem gospodarki rynkowej, przedmiotem i konsumentem (odbiorcą) są one zainteresowane,
- 2) do którego sektora gospodarki są zbliżone,
- 3) że ich specyfika działalności, a także przedmiot (generalnie szeroko rozumiane dobra i usługi publiczne) i zakres działania (skala lokalna) nie stanowią konkurencji (a zatem zagrożenia rynkowego) dla „zwykłych” przedsiębiorstw funkcjonujących na rynku towarów i usług.

W związku z powyższym można powiedzieć, że przedsiębiorstwa społeczne są nastawione na ograniczanie niedoskonałości gospodarki rynkowej i wspomaganie władz państwowych, a zwłaszcza samorządowych w realizacji pewnych funkcji. Potwierdzeniem tego jest zakres problemów, jakimi się one zajmują (tabela 1). Wśród badanych przedsiębiorstw najczęściej zajmowało się problemami niepełnosprawności (17% wskazań), bezrobocia (15%), ubóstwa (9%), bezdomności, rodzin wielodzietnych (po 8% wskazań) oraz przemocy w rodzinie i pomocy młodzieży (po 7% wskazań), czyli najbardziej „palącymi” problemami społecznymi, najmniej zaś problemami mniejszości narodowych i etnicznych, uchodźców, imigrantów i adopcji (po 1% wskazań). Zakres problemów rozwiązywanych przez przedsiębiorstwa społeczne jest odmienny od tych, jakimi zajmują się „zwykłe” przedsiębiorstwa. Można więc powiedzieć, że ich działania ze sobą nie kolidują, lecz się uzupełniają.

Tabela 1

Problemy społeczne, których rozwiązaniem zajmują się przedsiębiorstwa

Rodzaj problemów społecznych	Liczba odpowiedzi	Odsetek wskazań (%)
bezdomność	13	8
bezrobocie	26	15
niepełnosprawność	29	17
narkomania	8	5
przemoc w rodzinie	11	7
sieroctwo	5	3
ubóstwo	16	9
problemy rodzin wielodzietnych	13	8

cd. tabeli 1

problemy rodzin niepełnych	7	4
pomoc młodzieży opuszczającej domy dziecka, rodzinne domy dziecka, zakłady poprawcze, zakłady karne	11	7
pomoc rodzinom z trudną sytuacją mieszkaniową	5	3
problemy uchodźców i imigrantów	2	1
problemy mniejszości narodowych i etnicznych	1	1
problemy mniejszości seksualnych	0	0
problemy mniejszości religijnych	0	0
problemy wychowawcze dzieci i młodzieży	6	4
problemy edukacyjne dzieci i młodzieży	8	5
problemy kobiet	6	4
adopcja	2	1

Źródło: Opracowanie na podstawie wyników badań.

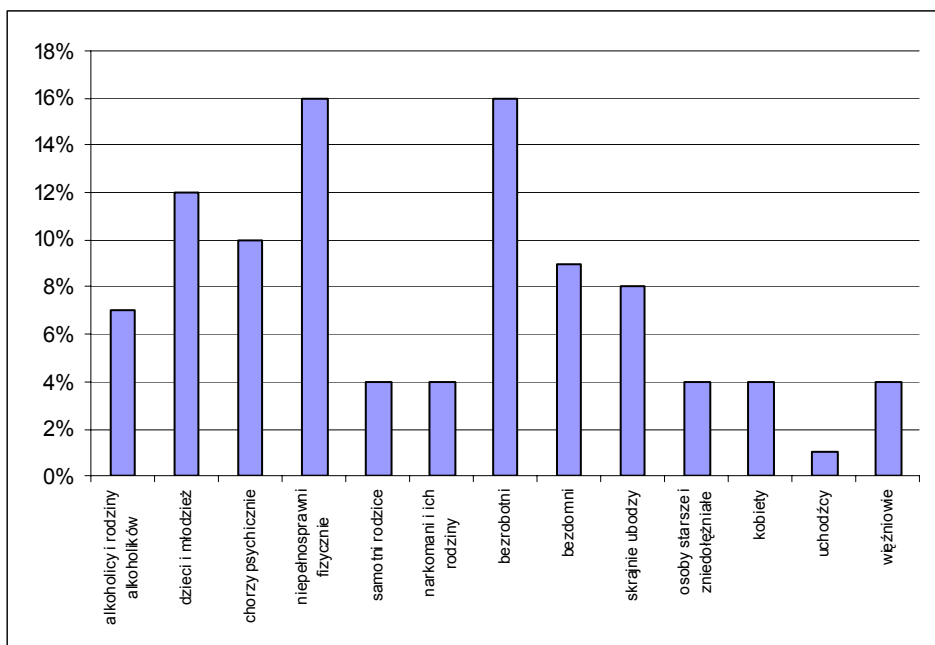
Rodzaj problemów rozwiązywanych przez badane przedsiębiorstwa jest ściśle związany z rodzajem ich podopiecznych-klientów (tabela 2 i rys. 2). Największą grupę podopiecznych stanowili bowiem bezrobotni i osoby niepełnosprawne fizycznie (po 16% wskazań), dzieci i młodzież (12%), chorzy psychicznie, bezdomni (9%) i skrajnie ubodzy (8%), czyli ci, których dotyczą „palące” problemy społeczne. Najmniejszą zaś grupę podopiecznych stanowili uchodźcy, co jest związane z tym, że większość placówek zajmujących się nimi leży poza terenem województwa zachodniopomorskiego.

Tabela 2

Grupy podopiecznych-klientów przedsiębiorstw społecznych

Rodzaj grup podopiecznych	Liczba odpowiedzi	Odsetek wskazań (%)
alkoholicy i rodziny alkoholików	10	7%
dzieci i młodzież	16	12%
chorzy psychicznie	13	10%
niepełnosprawni fizycznie	21	16%
samotni rodzice	5	4%
narkomani i ich rodziny	5	4%
bezrobotni	22	16%
bezdomni	12	9%
skrajnie ubodzy	11	8%
osoby starsze i zniedołężniałe	5	4%
kobiety	6	4%
uchodźcy	2	1%
więźniowie	6	4%

Źródło: Ibid.

Rys. 2. Struktura podopiecznych-klientów przedsiębiorstw społecznych (w %)

Źródło: Opracowanie na podstawie wyników z tabeli 2.

Łączna liczba podopiecznych tych 35 badanych przedsiębiorstw wynosiła 11 087, czyli średnio na jedno przedsiębiorstwo przypadało około 317 podopiecznych. Jest to i dużo, i mało. Mało, biorąc pod uwagę skalę potrzeb w tym zakresie⁷. Dużo, jeżeli weźmiemy pod uwagę, że w przedsiębiorstwach społecznych pracowników pełnozatrudnionych jest relatywnie niewiele w stosunku do potrzeb, a klienci są specyficzni. Upraszczając, tacy klienci w większości nie kreują dochodów i zysku przedsiębiorstwa społecznego w tradycyjnym rozumieniu, tak jak to się dzieje w „zwykłych” przedsiębiorstwach. To dla nich trzeba zdobyć różne środki wspomagające, zorganizować pomoc i świadczyć usługi. Jak wiadomo, świadczenie takich „darmowych” usług nie jest celem działalności „zwykłych” przedsiębiorstw nastawionych na osiąganie jak najlepszych wyników ekonomicznych. Z tego powodu przedsiębiorstwa społeczne doskonale uzupełniają lukę rynkową, której tamte nie wypełnią z powodu braku opłacalności finansowej i sprzeczności z ekonomiczną zasadą racjonalnego gospodarowania.

Potwierdzeniem odmienności przedsiębiorstw społecznych od „zwykłych” przedsiębiorstw jest również typ prowadzonej przez nie działalności (tabela 3

⁷ Dużą liczbę osób, których dotyczy problem skrajnego ubóstwa.

i rys. 3). Prowadząc takie działalności, trudno bowiem maksymalizować zyski⁸, nie tylko ze względu na ich charakter, ale – jak już wspomniano – specyficznego klienta. Poza tym przedsiębiorstwa społeczne często prowadzą jednocześnie działalności różnego typu. To wymaga dodatkowych umiejętności, sił i zasobów, co przy ograniczonej liczbie pracowników jest dodatkowym utrudnieniem w funkcjonowaniu. Do najczęściej wymienianych typów działalności należały: doradztwo i poradnictwo specjalistyczne (11% wskazań), prowadzenie warsztatów terapii zajęciowej (10%), pomoc terapeutyczna i szkolenia (po 9% wskazań). Natomiast najrzadziej wymieniano: organizowanie zbiórek dla potrzebujących, interwencję kryzysową i organizowanie wypoczynku (po 2% wskazań). Można zatem zauważyć, że przedsiębiorstwa społeczne starają się skupić na aktywizowaniu i usamodzielnianiu podopiecznych-klientów, czyli na oferowaniu przysłowiowej „wędkę zamiast ryby”. To stwarza szansę „wyrwania” podopiecznych z wykluczenia i włączenia do społeczności. Wprawdzie udzielanie pomocy typu „dawanie ryby” (pomoc finansowa, materialna czy żywieniowa) ma jeszcze znaczny udział w ogóle udzielanej pomocy, ale należy pamiętać, że nie wszystkie problemy mogą być od razu rozwiązane. Na efekty działań aktywizujących należy niestety trochę poczekać.

Tabela 3

Typy działań prowadzonych przez przedsiębiorstwa społeczne

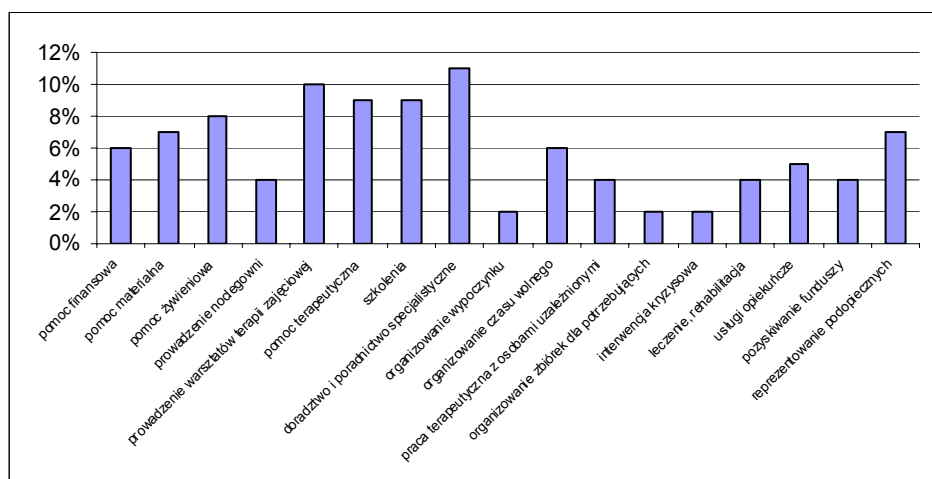
Typy działań prowadzonych przez przedsiębiorstwo	Liczba odpowiedzi	Odsetek wskazań (%)
pomoc finansowa	10	6%
pomoc materialna	12	7%
pomoc żywieniowa	14	8%
prowadzenie noclegowni	6	4%
prowadzenie warsztatów terapii zajęciowej	17	10%
pomoc terapeutyczna	15	9%
szkolenia	16	9%
doradztwo i poradnictwo specjalistyczne	19	11%
organizowanie wypoczynku	3	2%
organizowanie czasu wolnego	11	6%
praca terapeutyczna z osobami uzależnionymi	7	4%

⁸ Nawet jeżeli przedsiębiorstwa wytwarzają dobra i usługi „typowo” rynkowe, to zakres i skala działalności oraz obowiązujące zasady prowadzenia takich przedsiębiorstw (m.in. działanie na rzecz społeczności lokalnych i przeznaczanie zysku na cele wspólnoty) rzadko kiedy pozwalają osiągnąć dodatnie wyniki finansowe, nie wspominając już o maksymalnych.

cd. tabeli 3

organizowanie zbiórek dla potrzebujących	3	2%
interwencja kryzysowa	4	2%
leczenie, rehabilitacja	6	4%
świadczenie usług opiekuńczych, pielęgnacyjnych	9	5%
zbieranie funduszy od osób fizycznych i prywatnych firm	6	4%
reprezentowanie interesów swoich podopiecznych	12	7%

Źródło: Opracowanie na podstawie wyników badań.

Rys. 3. Struktura typów działań prowadzonych przez przedsiębiorstwa społeczne

Źródło: Opracowanie na podstawie wyników z tabeli 3.

Przedsiębiorstwa społeczne realizują swoją działalność, prowadząc m.in. określone placówki. 63% poddanych badaniu podmiotów prowadziło takie placówki, a ich rodzaj był dostosowany do potrzeb (tabela 4). Najczęściej prowadzono: warsztaty terapii zajęciowej (18% wskazań), zakłady aktywizacji zawodowej, stołówki, noclegownie i świetlice terapeutyczne (po 10% wskazań), natomiast najrzadziej wskazywano na: ośrodki detoksykacyjne, ośrodki terapii krótkoterminowej, hotele (po 2% wskazań). Można również zauważyć, że ponad 40% tych placówek było związanych z działalnością aktywizacyjną klientów.

Tabela 4

Rodzaj placówek prowadzonych przez przedsiębiorstwa społeczne

Rodzaj placówki	Liczba odpowiedzi	Odsetek wskazań (%)
stołówka	6	10%
schronisko	5	8%
noclegownia	6	10%
warsztaty terapii zajęciowej	11	18%
zakład aktywizacji zawodowej	8	13%
pogotowie opiekuńcze	3	5%
ośrodek adopcyjny	0	0%
ośrodek interwencji kryzysowej	2	3%
światlica terapeutyczne	6	10%
agencja zatrudnienia	3	5%
biuro pośrednictwa pracy	3	5%
dom pomocy społecznej	3	5%
dzienny dom pobytu	3	5%
ośrodek detoksykacyjny	1	2%
ośrodek terapii krótkoterminowej	1	2%
ośrodek terapii długoterminowej	0	0%
hostel	1	2%
placówki ambulatoryjne (przychodnie)	0	0%

Źródło: Opracowanie na podstawie wyników badań.

Realizacja celów i zadań wymaga od przedsiębiorstw społecznych współpracy z różnymi instytucjami. Analizując odpowiedzi w tabeli 5, można zauważyć, że ze względu na lokalne „zakorzenienie” przedsiębiorstw społecznych oraz charakter, uprawnienia i obowiązki administracji samorządowej w Polsce, przedsiębiorstwa te najczęściej współpracują z: władzami gmin, powiatów, miast i ich agendami oraz społecznością lokalną. Najrzadziej zaś współpracują z zagranicznymi organizacjami o podobnym profilu działania (2% wskazań), partiami i środowiskami politycznymi (4%) oraz biznesem (5%). W związku z tym trudno powiedzieć, aby stanowiły konkurencję dla świata biznesu. Jeżeli już, to raczej stanowią konkurencję dla państwowych lub samorządowych instytucji zajmujących się na przykład pomocą społeczną czy wspomaganiem bezrobotnych, gdyż przedsiębiorstwa społeczne należą do grupy podmiotów ubiegających się o środki m.in. z puli lokalnej. Zwiększająca się liczba takich przedsiębiorstw świadczy o zapotrzebowaniu na nie i ich usługi, rosnącej ich roli w rozwiązywaniu problemów lokalnych, co podkreśla ich komplementarny charakter względem innych podmiotów gospodarki rynkowej.

Tabela 5

Instytucje współpracujące z przedsiębiorstwami społecznymi

Wyszczególnienie	Liczba odpowiedzi	Odsetek wskazań (%)
rząd, ministerstwa, agendy centralne	12	6%
województwo i jego agendy	14	6%
powiat i jego agendy	24	11%
starostwo i jego agendy	20	9%
gmina i jego agendy	28	13%
miasto i jego agendy	20	9%
społeczność lokalna	28	13%
partie i środowiska polityczne	8	4%
kościół	14	6%
media	18	8%
biznes	10	5%
inne polskie organizacje o podobnym profilu działania	17	8%
inne zagraniczne organizacje o podobnym profilu działania	5	2%

Źródło: Ibid.

Respondenci zostali również poproszeni o ocenę współpracy z instytucjami (tabela 6). Nie jest łatwe jednoznacznie podsumowanie tej oceny, gdyż relatywnie dość duża liczba respondentów nie dokonała tej oceny. Trudno więc się domyślić, czy nie chciało im się tego zrobić, czy też oceniają współpracę negatywnie. Generalnie na podstawie uzyskanych odpowiedzi można stwierdzić, że dobrze została oceniona współpraca z instytucjami, z którymi przedsiębiorstwa społeczne współpracują najczęściej, zaś źle z tymi, z którymi współdziałają najrzadziej.

Tabela 6

Ocena współpracy z instytucjami (liczba odpowiedzi)

Instytucja	Bardzo dobrze	Dobrze	Raczej dobrze	Raczej źle	Źle	Bardzo źle	Ankiety puste
rząd, ministerstwa, agendy centralne	0	1	4	4	2	0	24
województwo i jego agendy	0	4	6	3	0	0	22
powiat i jego agendy	0	8	9	4	0	0	14

cd. tabeli 6

starostwo i jego agendy	0	8	7	1	1	0	18
gmina i jego agendy	5	7	11	2	0	0	10
miasto i jego agendy	3	5	9	0	1	0	17
społeczność lokalna	3	7	11	4	1	0	9
partie i środowiska polityczne	1	0	4	0	2	1	27
Kościół	2	5	6	1	0	0	21
media	2	6	7	1	1	0	18
biznes	0	0	6	1	1	0	26
inne polskie organizacje o podobnym profilu działania	1	8	5	1	1	0	19
inne zagraniczne organizacje o podobnym profilu działania	0	1	1	0	1	1	31

Źródło: Ibid.

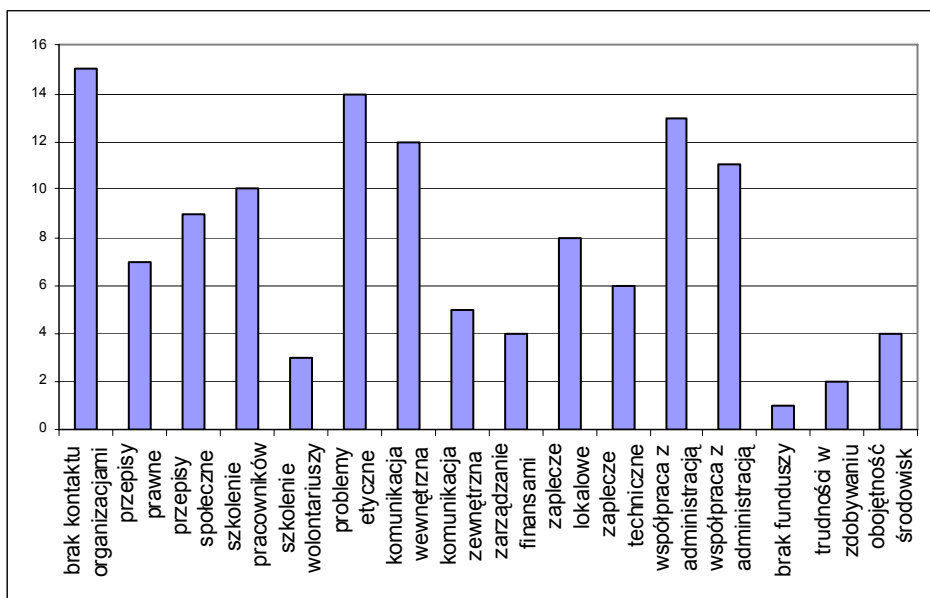
Badanych poproszono również o ocenę problemów utrudniających działalność przedsiębiorstwa. Oceny można było dokonać w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznaczało problem niedostrzegalny lub jego brak, a 5 oznaczało problem znaczący, główny. W niniejszym opracowaniu przedstawiono tylko ocenę średnią dla poszczególnych problemów oraz ich ranking sporządzony na tej podstawie (tabela 7). Generalnie średnia ocena problemów wahała się w przedziale od 1,96 do 3,58. Oznacza to, że przedsiębiorstwa radzą sobie z problemami i większości z tych problemów nie postrzegają jako specjalnie utrudniające prowadzenie działalności. Do problemów znaczących zaliczono: brak funduszy, trudności w zdobywaniu funduszy, pozyskiwanie i szkolenie wolontariuszy, zarządzanie finansami oraz słabą komunikację zewnętrzną między organizacją a innymi instytucjami. Natomiast do mało znaczących problemów zaliczono: brak kontaktu z innymi organizacjami i instytucjami zajmującymi się podobnym problemem, problemy etyczne pracowników, brak współpracy z administracją państwową. Biorąc pod uwagę specyfikę przedsiębiorstw społecznych oraz przytoczone wyżej wyniki badań, właściwie można się było spodziewać takich odpowiedzi. Ranking problemów stanowi jednocześnie wskazówkę, jakiego typu działania lub rozwiązania byłyby pomocne w ułatwieniu i usprawnieniu pracy przedsiębiorstwom społecznym. Niektóre problemy wymagają rozwiązań systemowych i prawnych na poziomie makroekonomicznym, inne decyzji na poziomie administracji samorządowej, a jeszcze inne odpowiednich działań w samych przedsiębiorstwach.

Tabela 7

Ocena problemów

Rodzaj problemu	Ocena średnia	Ranking według oceny
brak kontaktu z innymi organizacjami i instytucjami zajmującymi się podobnym problemem	1,96	15
brak lub niedoskonałość przepisów prawnych regulujących działalność przedsiębiorstwa	2,88	7
brak lub niedoskonałość przepisów prawnych regulujących życie i status społeczny podopiecznych	2,64	9
pozyskiwanie i szkolenie pracowników	2,58	10
pozyskiwanie i szkolenie wolontariuszy	3,08	3
problemy etyczne pracowników	2,08	14
słaba komunikacja wewnętrzna między osobami pracującymi	2,37	12
słaba komunikacja zewnętrzna między organizacją a innymi instytucjami	2,92	5
zarządzanie finansami	3,04	4
brak zaplecza lokalowego niezbędnego do prawidłowego funkcjonowania	2,70	8
brak zaplecza technicznego niezbędnego do prawidłowego funkcjonowania PGS	2,90	6
brak współpracy z administracją państwową	2,16	13
brak współpracy z administracją samorządową	2,56	11
brak funduszy	3,58	1
trudności w zdobywaniu funduszy	3,16	2
obojętność środowisk lokalnych	3,04	4

Źródło: Ibid.

Rys. 4. Średnia ocena poszczególnych rodzajów problemów

Źródło: Opracowanie na podstawie wyników z tabeli 7.

Oprócz wymienionych problemów respondenci wskazywali na potrzebę odpowiednich szkoleń dla pracowników i wolontariuszy z zakresu pozyskiwania funduszy unijnych (39% wskazań), zarządzania organizacją (37%), prowadzenia i przejmowania usług socjalnych (24%). Część potrzeb w zakresie szkoleń nie odróżnia się zbytnio od potrzeb innych podmiotów rynkowych, różnica polega tylko czasami na specyfice wiedzy dotyczącej *stricte* przedsiębiorstw społecznych.

Przedsiębiorstwa społeczne, podobnie jak „zwykłe” przedsiębiorstwa, posiadają określoną misję. Wśród badanych podmiotów 2/3 posiadało taką misję, a 1/3 nie miała jej sprecyzowanej. Brak sprecyzowanej misji nie jest aż tak „straszny” (nie posiada jej większość małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce), jak brak opracowanego strategicznego planu działania. Takiego nie miało około 2/3 badanych podmiotów, zaś 1/3 miała go dopiero od roku. Okres, na jaki plany zostały przygotowane, wynosił średnio 4 lata. Wspomniane braki z zakresu zarządzania dodatkowo potwierdzają konieczność odpowiedniego doksztalcenia pracowników, aby mogli lepiej wykonywać swoje funkcje i realizować cele i zadania przedsiębiorstwa społecznego.

Podsumowanie

Reasumując można powiedzieć, że:

- Przedsiębiorstw społecznych jest za mało w stosunku do potrzeb i są one nierównomiernie rozmieszczone, zarówno w skali kraju, jak i regionu.
- Zajmują się reintegracją społeczną i zawodową grup zagrożonych trwałą marginalizacją społeczną oraz zaspokajaniem potrzeb społeczności lokalnych, których nie zaspokaja sektor publiczny i biznesowy nastawiony na realizację celów komercyjnych. Pełnią więc funkcję komplementarną względem tych dwóch sektorów.
- Konieczne jest polepszenie współpracy tych przedsiębiorstw z szeroko rozumianym otoczeniem oraz edukowanie i uświadamianie społeczeństwa w celu rozpropagowania ich znaczenia i zachęcenia do pracy w nich.
- Niezbędne jest dopracowanie rozwiązań i instrumentów prawnych oraz finansowych, które usprawnią i ułatwią pracę tych przedsiębiorstw.

SOCIAL ECONOMY ENTERPRISES – A COMPLEMENTARY BODY OF A MARKET ECONOMY

Summary

The social economy is recently a growing sector of the economy, complementary in relation to the market and the state. Operating within this

sector enterprises of social economy play a similar role. Their mission is social integration, and the main goal is to prevent social inclusion by professional activation. Social economy enterprises have different forms and scope of activity. Because of the peculiar novelty of these enterprises their business and the problems which they face should be analyzed. For this purpose, a questionnaire survey was conducted among the companies and the results will be presented in this publication.